

Radion COJOCARU,
dr., prof. univ.

PhD,
University Professor

George-Marius ȚICAL,
dr., prof. univ.

PhD,
University Professor

ELUCIDAREA CONȚINUTULUI OBIECTULUI JURIDIC ÎN PROCESUL DE ÎNCADRARE A INFRAȚIUNILOR

Aplicarea legii penale în strictă congruență cu principiul legalității incriminării este indubitabil condiționată de procesul încadrării juridice a infracțiunilor, care permite plasarea în tiparul legii penale a faptelor prejudiciabile săvârșite. La rândul ei, încadrarea juridică a infracțiunii (calificarea infracțiunii), așa precum este definită la art. 113 C.pen., trebuie să se bazeze pe constatarea unei corespunderi exacte între semnele faptei prejudiciabile și semnele unei componente concrete de infracțiune descrise de legea penală. În prezentul studiu sunt abordate procedeele de elucidare a unuia dintre elementele cheie ale componenței de infracțiune – obiectul juridic al infracțiunii. În final, au fost fundamentate unele procedee și reguli în baza cărora interpretul legii penale ar putea să constate semnele ce caracterizează acest element obiectiv al componenței de infracțiune. Prioritar, acest studiu este adresat studenților facultăților de drept de la diferite cicluri de studii, care în contextul învățării elementelor de încadrare juridică a infracțiunilor își vor putea aprofunda cunoștințele în materie.

Cuvinte-cheie: infracțiune, contravenție, încadrare juridică, obiect juridic, valori sociale, relații sociale, protecție penală.

ELUCIDATION OF THE CONTENT OF THE LEGAL OBJECT IN THE PROCESS OF CRIME'S CLASSIFICATION

The application of the criminal law in strict congruence with the principle of the legality of incrimination is undoubtedly conditioned by the process of legal categorization of crimes, which allows the placement of prejudicial acts committed in the pattern of the criminal law. In turn, the legal classification of the offense (qualification of the offence), as defined by art. 113 of the Criminal Code, must be based on the finding of an exact correspondence between the signs of the prejudicial act and the signs of a concrete component of the crime described by the criminal law. In this study, the procedures for elucidating one of the key elements of the composition of the crime - the legal object of the crime - are addressed. Finally, some procedures and rules were substantiated based on which the interpreter of the criminal law could determine the signs that characterize this objective element of the composition of the crime. As a priority, this study is addressed to students of law faculties from different study cycles, which in the context of learning the elements of legal

framing of crimes will be able to deepen their knowledge in the matter.

Keywords: criminal offence, misbehavior, legal framework, legal object, social values, social relations, criminal protection.

Introducere. Infracțiunea generează o luptă a contrariilor, manifestată între obiectul juridic al infracțiunii, ca element constitutiv ce cuprinde totalitatea valorilor și relațiilor sociale existente pe lângă aceste valori vătămate sau puse în pericol prin săvârșirea actului infracțional, și subiectul infracțiunii, reprezentat de persoana care intră în conflict cu legea penală. Această contradicție se exprimă prin nerecunoașterea și ignorarea de către individ a valorilor sociale reprezentate de bunurile, interesele și nevoile individuale sau de grup, pe care conștiința socială le acceptă la o anumită treaptă de dezvoltare. Obiectul juridic al infracțiunii este denumit „...ținta asupra căreia bate infracțiunea; țintă determinată de relațiile sociale supuse protecției penale” [1, p. 27] (sb. ns). În doctrina penală se susține că obiectul infracțiunii este valoarea socială și relațiile sociale formate în jurul și datorită acestei valori, împotriva căreia se îndreaptă fapta ce constituie elementul material al infracțiunii și care sunt vătămate sau puse în pericol prin săvârșirea acesteia [2, p. 198]. Fapta infracțională, ca act de conduită individuală, nu poate fi orientată împotriva tuturor relațiilor sociale dintr-o dată, ea vizând anumite valori sau relații sociale determinate, caracterul antisocial al acesteia derivând din faptul că ea lezează sau pune în pericol o parte sau un fascicol din valorile sau relațiile de a căror integritate depinde, până la urmă, existența și buna desfășurare a vieții sociale în ansamblul ei [3, p. 171].

Importanța elucidării obiectului juridic la încadrarea infracțiunilor. Clarificarea relațiilor sociale care formează obiectului juridic al infracțiunii permite înțelegerea conținutului respectivei infracțiuni, determinarea gradului prejudiciabil și face posibilă încadrarea juridică metodică corectă a acesteia. Impor-

tanța determinării obiectului juridic al infracțiunii rezidă în două aspecte. Pe de o parte, este necesar de a stabili dacă relațiile sociale lezate prin fapta ilegală sunt de domeniul protecției penale. Determinarea acestui aspect permite delimitarea infracțiunilor de alte fapte ilicite, precum ar fi contravențiile. Pe de altă parte, la calificarea infracțiunilor este obligatoriu de a se constata valoarea socială și fascicolul concret de relații sociale lezate sau puse în pericol prin comiterea unei infracțiuni. În legătură cu cel de al doilea aspect este de menționat că fiecare componentă de infracțiune este descrisă prin prisma unui grup de relații sociale vătămate sau efectiv puse în pericol prin săvârșirea ei. Prin urmare, la încadrarea juridică a infracțiunilor, este necesar ca pe lângă celelalte semne să fie stabilite și concretizate relațiile sociale la care se atentează prin comiterea infracțiunii.

Elucidarea obiectului juridic al infracțiunii constituie o premisă obligatorie a încadrării juridice corecte a infracțiunii în strictă conformitate cu principiul legalității incriminării. De exemplu, lipsirea de viață din imprudență a unei persoane poate fi încadrată în conformitate cu mai multe norme incriminatorii din Partea specială a C.pen.: art. 149, art. 183 alin. (2), art. 197 alin. (2) lit. d), art. 213 alin. (2) lit. b), art. 214 alin. (2), art. 216 alin. (2) lit. b), art. 224 alin. (2) lit. b), art. 226 lit. c), art. 227 alin. (2) lit. b), art. 263 alin. (2) lit. a), art. 264 alin. (3) lit. b) etc. O premisă obligatorie pentru alegerea corectă a unei componente descrise de aceste articole o constituie stabilirea conținutului obiectului juridic special la care se atentează prin comiterea faptei. În cazul nomei generale, reprezentată de art. 149 C.pen., obiectul juridic îl constituie relațiile sociale ce sunt condiționate de protejarea dreptului la viață împotriva actelor de nerespectare a regulilor de precauți-

une sau de vigilență care au drept rezultat provocarea decesului persoanei. În cazul celorlalte norme [art. 183 alin. (2), art. 197 alin. (2) lit. d), art. 213 alin. (2) lit. b), art. 214 alin. (2) C.pen. etc.], obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale condiționate de respectarea normelor de exigență sau precauțiune din *domenii speciale ale activității umane*, respectarea căroră se face absolut necesară pentru asigurarea vieții persoanei.

Legiuitorul a înțeles să individualizeze chiar în legea penală pedepsele pentru încălcările regulilor instituite în domenii speciale ale activității umane, care au drept rezultat decesul din imprudență al persoanei. De exemplu, nerespectarea normelor de precauțiune în domeniul circulației rutiere de către persoana care se află la conducerea mijlocului de transport, acțiune ce s-a soldat cu decesul victimei, se sancționează cu închisoare de la 3 la 7 ani (art. 264 alin. (3) lit. b) C.pen.), iar nerespectarea regulilor de acordare a asistenței medicale de către medic, fapt care a provocat aceeași urmare, se pedepsește cu închisoare de până la 3 ani cu (sau fără) privarea dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani (art. 213 C.pen.). Dat fiind specificul acestor reguli și gradul de exigență a subiectului care urmează să le respecte, individualizarea pedepsei penale pentru faptele de ucidere din culpă (imprudență) doar în baza normei generale de la art. 149 C.pen. este inefficientă.

În afară de aceasta jurisprudența ChEDO impune statelor aderante de a adopta măsuri eficiente în vederea lichidării riscurilor pentru viața persoanelor în domenii speciale de activitate umane. Astfel, instanța europeană a arătat obligația pozitivă de a lua toate măsurile necesare pentru asigurarea protecției dreptului la viață impusă de prevederile art. 2 din CEDO, implicând îndatorirea primordială a statelor contractante de a adopta un cadru legislativ prin care să se aibă în vedere prevenirea eficace a producerii unor fapte de natură a pune în pericol viața oamenilor [4]. Această obligație se

aplică fără nici o îndoială în domeniul specific al activității periculoase, domeniu în care este necesar, cu deosebire, să fie prevăzute **reglementări adaptate particularităților unor astfel de activități, în special privitoare la riscurile ce ar putea rezulta pentru viața persoanelor (sb.ns)**. Reglementările în cauză ar trebui să aibă în vedere autorizarea, executarea, exploatarea, siguranța și controlul acestor activități, precum și măsurile preventive de ordin practic, de natură a asigura protecția efectivă a persoanelor a căror viață riscă să fie expusă unor pericole inerente pericolului respectiv [5].

Prin urmare, nu acceptăm ideea unor autori care s-au aventurat în a propune abolirea din C.pen. al R. Moldova a normelor speciale destinate protecției vieții persoanelor împotriva uciderilor din culpă survenite drept rezultat al nerespectării regulilor de precauțiune în domenii speciale, în favoarea păstrării doar a normei generale de la art. 149 C.pen. Luând în considerație spiritul prevederilor art. 2 din CEDO, o asemenea abordare constituie un regres, și nu un progres, al gândirii juridico-penale.

Structura obiectului juridic al infracțiunii. Pentru determinarea obiectului juridic al infracțiunilor în procesul de încadrare este necesară cunoașterea, pe de o parte, a structurii obiectului juridic, iar, pe de altă parte, a premiselor care stau la baza existenței acestuia. În literatura de specialitate se susține că obiectul infracțiunii cuprinde: 1) relațiile sociale existente între oameni; 2) forma juridică care reglementează conduita subiecților și asigură ocrotirea lor; 3) premisele obiective sau entitățile materiale care condiționează existența relațiilor sociale. Acest mod de abordare a structurii obiectului juridic al infracțiunii a fost promovată inițial de către N. Kuznețova [6, p. 45] și V. Kudreavțev [7, p. 151]. Ulterior, în doctrina autohtonă teza a fost preluată și dezvoltată de către distinsul autor A. Borodac. Aderăm la această viziune, cu mențiunea că forma juridică și premisele obiective la care se referă autorii sus-menționați nu intră în conținutul obiectului juridic al infracțiunii, ci doar condi-

ționează existența acestuia.

În opinia noastră la baza formării obiectului juridic al infracțiunii stau două elemente structurale:

a. valorile sociale protejate de legea penală. Infracțiunea atentează la cele mai importante și vitale valori din cadrul societății, fără de care nu este posibilă coexistența pașnică a membrilor colectivității. Deși nu exhaustiv, aceste valori sociale sunt stipulate la art. 2 alin. (1) C.pen.: „...persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept”. Aceste valori sunt determinate de interesele sociale comune ale membrilor unei colectivități resimțite la o anumită etapă de dezvoltare. De exemplu, la art. 1 al C.pen. al R. Moldova din 1961 „mediul înconjurător” nu figura în lista valorilor sociale protejate de legea penală. Textul de lege avea următoarea formulare legislativă: „codul penal are sarcina de a ocroti viața și sănătatea persoanei, drepturile și libertățile cetățenilor, proprietatea, orânduirea de stat, sistemul politic și economic, precum și întreaga ordine de drept de orice atentat criminal”. În C.pen. în vigoare al Republicii Moldova din 2002 „mediul înconjurător” a fost inclus în lista valorilor sociale protejate de legea penală. Acest exemplu ne demonstrează că lista valorilor sociale, care beneficiază de protecție penală împotriva infracțiunilor sunt determinate de interesele sociale în conservarea și păstrarea cărora este cointereseată societatea la o anumită etapă de dezvoltare.

b. relațiile sociale ce se formează pe lângă valorile sociale protejate de legea penală, care sunt vătămate sau periclitare prin comiterea infracțiunii. Recunoașterea la nivel social a unor valori umane are drept efect interacțiunea membrilor societății în jurul și datorită acestor valori. Relațiile sociale modelează conduita membrilor societății în sensul respectării valorilor sociale pe care acestea se întemeiază.

Astfel, relațiile sociale există sub forma interacțiunilor sau raporturilor ce se derulează între membrii societății și determină conduitele practice ale membrilor colectivității vizavi de valorile sociale.

În baza celor relatate putem constata că *semnele referitoare la obiectul juridic al infracțiunii sunt reprezentate de relațiile sociale existente pe lângă și datorită valorilor sociale protejate de legea penală, relații sociale care preexistă momentului comiterii infracțiunii.* Caracterul preexistent al relațiilor sociale se explică prin aceea că pentru început în cadrul colectivității sunt recunoscute anumite valori și relațiile sociale fără de care nu poate fi concepută coexistența pașnică între membrii acesteia. Ulterior, la nivel social este resimțită necesitatea conservării și protecției penale a acestor relații sociale împotriva faptelor prejudiciabile care le pot vătăma sau le pot pune în pericol. Această necesitate colectivă este urmată de procesul de incriminare a faptelor infracționale în legislația penală. Mai târziu poate fi săvârșită fapta infracțională prin care sunt lezate sau puse în pericol relații sociale ce formează obiectul protecției penale, care după cum s-a văzut preexistă momentului săvârșirii infracțiunii.

Premisele obiectului juridic al infracțiunii. Celelalte două elemente avute în vedere de autorii sus-menționați (N. Kuznețova, V. Kudrevțev, A. Borodac), adică *forma juridică care reglementează conduita subiecților și entitățile materiale care condiționează existența relațiilor sociale* sunt niște premise ce determină existența, desfășurarea și dezvoltarea în condiții de normalitate a relațiilor sociale protejate de legea penală. Aceste două elemente nu intră în structura obiectului juridic al infracțiunii, ci condiționează existența valorilor și relațiilor sociale care-i formează conținutul.

Forma juridică ce determină conduita subiecților este reprezentată de normele juridice extrapenale, care proclamă și reglementează desfășurarea relațiilor sociale și normele penale care le protejează prin procesul de penalizare (incriminare). *Normele extrapenale stabilesc*

conținutul valorilor sociale și instituie reglementări prin care se asigură desfășurarea relațiilor sociale existente în jurul acestei valori, iar *normele penale* instituie reglementări prin care sunt interzise sub amenințarea pedepsei penale conduitele criminale ce vatămă efectiv sau pun în pericol relațiile sociale.

De exemplu, dreptul la viață este proclamat ca valoare universală și consemnat în mai multe acte legislative internaționale la care R. Moldova este parte: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, Convenția internațională cu privire la drepturile copilului etc. Prin dispoziția art. 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului este proclamat: „Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege”. În același sens, potrivit art. 24 alin. (1) din Constituția R. Moldova: „Statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică”. Prin aceste norme este proclamat dreptul la viață al persoanei ca valoare socială de principiu instituită în cadrul societății. Pentru protejarea dreptului la viață și a relațiilor sociale existente în jurul acestui atribut al personalității umane, legiuitorul a instituit răspunderea penală pentru fapta de omor în cadrul mai multor articole din Partea specială a C.pen.: omorul intenționat (art. 145); omorul săvârșit în stare de afect (art. 146); pruncuciderea (art. 147); lipsirea de viață la dorința persoanei (art. 148); lipsirea de viață din imprudență (art. 149) și determinarea la sinucidere (art. 150).

Cea de a doua premisă care condiționează existența obiectului juridic al infracțiunii o formează *entitățile materiale* (bunuri mobile sau imobile, corpul fizic al persoanei, documente oficiale, alte lucruri existente în lumea obiectivă) asupra cărora făptuitorul își răsfrân-

ge activitatea infracțională pentru a vătăma sau a periclita valorile și relațiile sociale. Această premisă obiectivă nu condiționează existența tuturor valorilor și relațiilor sociale, ci doar a celor care există datorită anumitor entități materiale din lumea obiectivă. Vătămarea respectivelor relații sociale este posibilă și se realizează datorită interacționării subiectului cu o anumită entitate materială, careia în dreptul penal i se spune *obiect material al infracțiunii*. La toate aceste infracțiuni vătămarea sau periclita relațiilor sociale este condiționată de acționarea asupra obiectului material al infracțiunii.

Modalitățile obiectului juridic al infracțiunii. În doctrina dreptului penal modalitățile obiectului juridic al infracțiunii se stabilesc în baza a două criterii:

- structurarea valorilor și relațiilor sociale pe verticală;
- structurarea valorilor și relațiilor sociale pe orizontală.

În baza primului criteriu se face distincție dintre obiectul juridic general, obiectul juridic generic și obiectul special al infracțiunii [9, p. 152-153]. În același sens, autorul A. Borodac, convențional clasifică obiectul juridic în obiectul general, obiectul generic (de grup) și obiectul nemijlocit al infracțiunii [10, p. 120]. Bazându-ne pe această clasificare, putem concluziona că pentru elucidarea pe verticală a conținutului obiectului juridic al infracțiunilor este necesară identificarea semnelor ce caracterizează obiectul juridic general al infracțiunii, obiectul juridic generic sau de grup al infracțiunii și obiectul juridic special al infracțiunii.

Clasificarea pe orizontală a obiectului juridic al infracțiunii se face în cazul infracțiunilor complexe, care atentează la două sau la mai multe categorii de valori și relații sociale corespunzătoare. La aceste infracțiuni se disting: *obiectul juridic principal*, *obiectul juridic secundar și/sau obiectul juridic facultativ al infracțiunii*. Prin urmare, pentru elucidarea pe orizontală a conținutului obiectului juridic special al infracțiunilor complexe se vor identifica

semne ce caracterizează obiectul juridic principal, obiectul juridic secundar (adiacent) și/sau obiectul juridic facultativ.

Determinarea obiectului juridic general la încadrarea juridică a infracțiunilor. Obiectul juridic general al infracțiunii îl formează totalitatea valorilor și relațiilor sociale existente pe lângă aceste valori ce sunt protejate de legea penală. Această teză poate fi dedusă din modul de abordare statornic în doctrina națională, potrivit căreia obiectul juridic general al infracțiunilor îl constituie întregul ansamblu de relații sociale sau, conform art. (2) alin. (1) C.pen., întreaga ordine de drept a Republicii Moldova, protejată de legea penală. Se mai susține că legea penală, utilizând metoda enumerării la art.2 alin.(1) C.pen., a dat noțiunea tuturor relațiilor sociale ocrotite de ea, chiar și a unor relații sociale (de exemplu, persoana, proprietatea etc.) reglementate și de alte norme juridice (administrative, civile, de muncă etc.). Însă, potrivit art. 14 alin.(2), dauna cauzată obiectului infracțiunii trebuie să aibă proporții esențiale, amănunt ce permite a delimita faptele infracționale de alte fapte ilicite, adică se determină limita acțiunii legii penale [10, p. 113].

Obiectul general al infracțiunii este o noțiune de maximă generalitate, care se echivalează cu însuși obiectul criminalității, iar acesta din urmă cu obiectul ocrotirii juridico-penale, exprimat prin întreaga ordine juridică protejată de legea penală. Din noțiunea obiectului juridic general reiese că acesta înglobează în sine toate valorile și relațiile sociale protejate de legea penală, fiind unul și același pentru toate infracțiunile incriminate în Partea specială a C.pen. al Republicii Moldova.

Stabilirea conținutului obiectului juridic general al infracțiunii se face prin interpretarea gramaticală, logică și sistematică a prevederilor art. 2 alin. (1) C.pen., în care este prevăzută protecția penală ca scop al legii penale. Scopul principal al legii penale îl constituie protejarea valorilor sociale ce sunt indispensabile existenței unei societăți democratice. Potrivit prevederilor art. 2 alin. (1) C.pen., legea pen-

lă apără împotriva infracțiunilor „... persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept”. În această noțiune de extremă extensie legiuitorul determină cercul valorilor și relațiilor sociale ce constituie obiectul general al infracțiunilor, indicând enumerativ unele dintre cele mai importante valori care îl compun. Această enumerare nu are un caracter exhaustiv, fapt care rezultă din sintagma „întreaga ordine de drept”. Prin urmare, pe lângă valorile sociale enumerate, obiectul general mai poate încorpora și alte valori sociale ce pot fi deduse prin interpretarea sistematică a legii penale. De exemplu, *securitatea publică și odinea publică* nu sunt incluse în lista valorilor sociale prevăzute de art. 2 alin. (1) C.pen. al R. Moldova. Aceste valori umane însă pot fi încorporate listei valorilor sociale ce formează obiectul general al infracțiunii, întrucât preocuparea legiuitorului de protejarea acestora reiese din denumirea Capitolului XII *Infracțiuni contra săvârșirii publice și a securității publice*.

Delimitarea infracțiunilor de contravenții prin prisma obiectului juridic general al infracțiunilor. În afară de infracțiuni, ordinea de drept poate fi încălcată și prin săvârșirea altor fapte ilicite de altă natură, precum ar fi: contravențiile, abaterile disciplinare, delicturile civile etc. Cele mai multe similitudini infracțiunile le comportă cu contravențiile, întrucât ambele categorii de fapte constituie acte ilicite ce atentează la valorile și relațiile sociale instituite de ordinea socială. Scopul legii penale în mare parte coincide cu cel al legii contravenționale. În conformitate cu art. 2 C. contr. al Republicii Moldova, „Scopul legii contravenționale constă în apărarea drepturilor și libertăților legitime ale persoanei, apărarea proprietății, ordinii publice, a altor valori ocrotite de lege, în soluționarea cauzelor contravenționale, precum și în prevenirea săvârșirii de noi contravenții”.

Unele fapte ilicite pot fi sancționate atât ca contravenții, cât și ca infracțiuni. De exemplu, la art. 354 C.cont. al R. Moldova este prevăzută răspunderea penală pentru *huliganismul nu prea grav* cu următoarea formulare legislativă: „Huliganismul nu prea grav, adică acostarea jignitoare în locuri publice a persoanei fizice, alte acțiuni similare ce tulbură ordinea publică și liniștea persoanei fizice”. În același sens, la art. 287 C.pen. al R. Moldova este sancționată fapta penală de *huliganism*, ca fiind: „Huliganismul, adică acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe, de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice, precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită”.

Din punct de vedere practic, pentru o încadrare juridică coerentă a unor asemenea activități ilicite este deosebit de importantă cunoașterea criteriilor în baza cărora contravențiile pot fi delimitate de infracțiuni. În literatura de specialitate se menționează că atunci când există fapte ce atentează asupra aceluiași obiect, dar care sunt reglementate de diferite ramuri ale dreptului, de primă importanță devine gradul prejudiciabil al faptei ca criteriu principal, de bază, ce delimitează infracțiunea de alte încălcări de lege. Indicele de bază care determină gradul prejudiciabil al faptei constă în valoarea urmării prejudiciabile cauzate [9, p. 113].

Infracțiunea, comparativ cu contravenția, cauzează o daună prejudiciabilă mai mare obiectului juridic al infracțiunii, adică relațiilor sociale existente pe lângă valorile sociale ce beneficiază de protecție penală împotriva faptelor ilicite. Respectiv și pericolul social al infracțiunii este mai mare decât al contravenției. Acest lucru este prevăzut expres în dispoziția art. 10 C.contr., „...pericolul social al contravenției este mai mic decât cel al infracțiunii”. Anume din aceste considerente la descrierea infracțiunii, legiuitorul utilizează termenul de **prejudici-**

abilitate (art. 14 C.pen.). Prin urmare, la delimitarea acestor două categorii de fapte, baza de evaluare o formează, pe de o parte, gradul prejudiciabil abstract al contravenției descrise de către legiuitor în legea contravențională, iar, pe de altă parte, gradul prejudiciabil abstract al infracțiunilor descrise în legea penală. În urma comparării componenței aferente infracțiunii și a componenței aferente contravenției, urmează a se constata care este semnul (semnele), ce determină gravitatea faptelor și, respectiv, gradul de lezare a *relațiilor sociale protejate de legea penală*. Aceste semne se pot referi la obiectul material al infracțiunii sau al contravenției, metode și mijloace, urmare prejudiciabilă, formă de vinovăție, motiv, scop etc.

De exemplu, din compararea componenței contravenției de huliganism nu prea grav (art. 354 C.cont. al R. Moldova) cu componența infracțiunii de huliganism (art. 287 C.pen.) reiese că metoda de comitere a acțiunii huliganice este semnul prin care legiuitorul marchează gravitatea încălcării aduse relațiilor sociale în domeniul protejării ordinii publice în raport cu contravenția. Astfel, acțiunile huliganice ating gradul de prejudiciabilitate al infracțiunii atunci când sunt săvârșite prin metodele descrise la art. 287 C.pen. al R. Moldova: 1) *aplicarea violenței asupra persoanelor sau amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe*; 2) *opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice*; 3) *cinism deosebit*; 4) *obraznicie deosebită*.

Alteori, gradul prejudiciabil, respectiv, gravitatea daunei aduse relațiilor sociale va fi determinată prin intermediul urmării prejudiciabile. De fapt, delimitarea contravenției de infracțiune de cele mai multe ori se face prin prisma urmării prejudiciabile, semn ce exprimă gravitatea daunei provocate relațiilor sociale. De exemplu, la art. 104 C.contr. al R. Moldova este instituită răspunderea contravențională pentru: „Distrușterea sau deteriorarea intenționată a bunurilor străine, dacă fapta nu reprezintă o infracțiune”. La art. 197 C.pen. se pre-

vede răspunderea penală pentru aceeași faptă, dar care este particularizată printr-un semn ce-i marchează gradul prejudiciabil: „Distruge-re sau deteriorarea intenționată a bunurilor, dacă aceasta a cauzat *daune în proporții mari*” (sbl. ns). Prin urmare, proporția mare, definită la 126 alin. (1) C.pen. reprezintă semnul care determină gradul prejudiciabil al infracțiunii de distrugere sau deteriorare a bunurilor.

Un alt semn, care poate determina gradul prejudiciabil al infracțiunii în raport cu contra-venția este reprezentat de obiectul material. De exemplu, la art. 85 C.contr. este descrisă contra-venția de: „Procurare ori păstrare ilegală, fără scop de înstrăinare, a drogurilor, precursorilor, etnobotanicelor și a analogilor acestora în **cantități mici**, precum și consumul de droguri fără prescripția medicului”. Fapta corelativă este descrisă la art. 217 alin. (1) C.pen. drept „Semănatul sau cultivarea ilegală a plantelor care conțin droguri sau etnobotanice, prelucrarea sau utilizarea a astfel de plante, săvârșite în proporții mari și fără scop de înstrăinare”, precum și la art. 217 alin. (2): „Producerea, prepararea, experimentarea, extragerea, prelucrarea, transformarea, procurarea, păstrarea, expedierea, transportarea drogurilor, etnobotanicelor sau analogilor acestora, săvârșite în proporții mari și fără scop de înstrăinare”. Atunci când obiectul material al traficului de droguri, fără scop de înstrăinare, este în cantități mici se va aplica legea contravențională. Atunci când aceeași faptă este comisă în proporții mari sau eventual, deosebit de mari – se va aplica legea penală.

Procedee de stabilire a conținutului obiectului juridic generic al infracțiunii. Pentru identificarea conținutului obiectului juridic generic sau de grup al infracțiunii poate fi aplicat procedeul interpretării gramaticale a legii penale. Alternativ poate fi aplicat procedeul interpretării logice și cel al interpretării legale.

Aplicarea primului procedeu permite identificarea grupului de valori și de relații sociale din care este constituit conținutul obiectului juridic generic sau de grup al infracțiunii

prin interpretarea denumirii Capitolului din Partea specială a C.pen. la care este incriminată infracțiunea ce formează obiectul calificării juridice. Reieșind din tehnica legislativă utilizată de către legiuitor la formularea sistemului normelor penale speciale, valorile sociale supuse protecției penale prin incriminarea unui grup de infracțiuni rezultă din denumirea marginală a Capitolelor Părții speciale a C.pen.

În cele mai multe cazuri legiuitorul **ad litteram** indică în denumirea Capitolelor din Partea specială a C.pen. valoarea socială în vederea protejării căreia este instituită răspunderea penală pentru următoarele tipuri de infracțiuni: Infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război (Capitolul I); Infracțiuni contra patrimoniului (Capitolul VI); Infracțiuni contra sănătății publice și a conviețuirii sociale (Capitolul VII); Infracțiuni ecologice (Capitolul IX); Infracțiuni economice (Capitolul X) etc.

În vederea identificării grupului de relații sociale ce formează obiectul juridic generic sau de grup al infracțiunii se va recurge la *interpretarea gramaticală a termenului sau a expresiei* prin care se desemnează respectiva valoare socială. De exemplu, din denumirea Capitolului I al Părții speciale a C.pen., intitulat *Infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război*, rezultă că prin incriminarea și pedepsirea faptelor prejudiciabile pe care le descrie, legiuitorul a urmărit protejarea și conservarea a două categorii de valori sociale: **pacea și securitatea omenirii**, la care se adaugă și relațiile sociale care decurg din **protejarea regulilor dreptului internațional umanitar de ducere a unui război**, de care în ultimă instanță este condiționată protejarea securității omenirii.

Personalitatea umană ca valoare socială fundamentală este protejată de către legiuitor în cadrul a cinci Capitole din Partea specială a C.pen., intitulate în funcție de atributele personalității umane la care se atentează prin comiterea infracțiunilor: Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei (Capitolul II); Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei (Capitolul III); Infracțiuni privind

viața sexuală a persoanei (Capitolul IV); Infracțiuni contra drepturilor politice, de muncă și alte drepturi ale cetățenilor (Capitolul V); Infracțiuni contra familiei și minorilor (Capitolul VII). În acest caz, fascicolul de relații sociale care formează obiectul generic sau de grup rezultă din natura atributului proclamat la nivel de valoare socială.

De exemplu, din interpretarea gramaticală și logică a titlului conținut în Capitolul II reiese că infracțiunile ce fac parte din acest grup au ca obiect generic acele relațiile sociale, existența și buna desfășurare a cărora sunt condiționale de viața și sănătatea persoanei, ca atribute fundamentale ce caracterizează personalitatea umană.

În alte cazuri, denumirea Capitolului din Partea specială a C.pen. nu reflectă în mod expres (*ad litteram*) valoarea socială ce formează obiectul protecției penale, însă aceasta poate fi dedusă din titulatura respectivului Capitol. De exemplu, grupul de relații sociale ce formează obiectul juridic de grup sau generic al infracțiunilor incriminate la Capitolul XIII, intitulat Infracțiuni militare, poate fi dedus prin interpretarea legală a noțiunii de infracțiuni militare prevăzute la art. 128 alin. (1) C.pen. Potrivit textului de lege „prin infracțiuni militare se înțeleg infracțiunile, prevăzute de prezentul cod, contra modului stabilit de îndeplinire a serviciului militar, săvârșite de persoanele care îndeplinesc serviciul militar prin contract, în termen, cu termen redus sau ca rezerviști concentrați ori mobilizați”. Din această noțiune reiese că obiectul juridic de grup al acestor infracțiuni îl formează relațiile sociale a căror existență și desfășurare normală sunt condiționate de respectarea de către militari a ordinii de îndeplinire a serviciului militar.

La încadrarea juridică se va avea în vedere regula potrivit căreia toate infracțiunile prevăzute în unul și același Capitol din Partea specială a C.pen. au unul și același obiect generic sau de grup. Constatarea obiectului juridic generic al infracțiunii stă la baza înțelegerii spiritului normelor incriminatorii în care sunt

descrise componentele concrete de infracțiune. Din locul de incriminare al infracțiunilor, determinat de obiectul juridic de grup al acestora, reiese obiectul protecției juridico-penale a unei infracțiuni concrete.

Determinarea obiectului juridic special la încadrarea juridică a infracțiunilor.

Fiecare infracțiune descrisă în legea penală își are propriul obiect de atentare, care poartă denumirea de obiect juridic special, căruia i se mai spune obiect specific, individual sau nemijlocit. Obiectul juridic nemijlocit constituie valoarea socială concretă asupra căreia atentează infractorul [10, p. 115]. Se mai susține că prin obiect juridic specific sau individual se înțelege obiectul juridic propriu-zis al infracțiunii, specific fiecărei infracțiuni, constituit din relații sociale formate în jurul și datorită unei valori sociale specifice, subordonate uneia dintre valorile fundamentale, relații a căror formare, desfășurare sau dezvoltare nu ar fi posibilă fără apărarea împotriva infracțiunii a acestei valori [2, p. 198]. Din aceste noțiuni, care practic redau esența conținutului obiectului juridic special al infracțiunii, reiese fără echivoc că fiecare infracțiune atentează în particular la un fascicol de relații sociale, ce condiționează existența unei valori sociale. Obiectul juridic special redă natura juridică a infracțiunii și exprimă scopul apărării sociale pe care legiuitorul l-a urmărit prin incriminarea ei. Pentru calificarea corectă a infracțiunii este obligatorie constatarea exactă a grupului de relații sociale specifice la care aceasta atentează.

Identificarea conținutului obiectului juridic special al infracțiunii în imensul labirint al valorilor și relațiilor sociale protejate de lege nu este o misiune deloc ușoară pentru interpretul legii penale. În partea specială a legislației penale sunt consemnate infracțiuni care comportă un caracter omogen, atentând la una și aceeași valoare socială. Ceea ce le deosebește însă este natura relațiilor sociale pe orizontală care caracterizează respectiva valoare socială. De exemplu pe verticală, atât infracțiunea de încălcare din neglijență a regulilor și

a serviciilor de acordare a asistenței medicale (art. 213 C.pen.), cât și infracțiunea de practicare ilegală a medicinei și a activității farmaceutice (art. 213 C.pen.) atentează la relațiile sociale ce caracterizează una și aceeași valoare socială, denumită *sănătate publică*. Deosebirea acestor relații sociale și a obiectului juridic specific ce le este propriu se face pe orizontală. În cazul primei infracțiuni, **sănătatea publică** este condiționată de respectarea de către medic a regulilor și practicilor standardizate de acordare a asistenței medicale, iar în cazul celei de a doua infracțiuni – de relațiile sociale condiționate de exercitarea profesiei de medic și a celei farmaceutice de către persoane specializate în domeniile de referință.

La baza determinării conținutului obiectului juridic special al infracțiunii stau două reguli. Prima regulă permite determinarea pe verticală a relațiilor sociale care formează obiectului juridic special. Potrivit acesteia, *obiectul juridic special al infracțiunii este o parte componentă a obiectului juridic generic*. Această regulă derivă din teza statornicită ferm în doctrina penală, conform căreia obiectul juridic special este subordonat și face parte integrantă din obiectul juridic generic sau comun. De fapt această regulă derivă și din modul de structurare a Părții speciale a Codului penal. Potrivit acestei reguli, oricare din infracțiunile concrete ce aduc atingere obiectului juridic special lezează implicit și obiectul generic al ocrotirii penale. Prin urmare, între obiectul juridic special și cel de grup (generic) există o relație de parte-întreg, în care primul este o parte componentă a celui alt.

În acest sens, în doctrina de specialitate se arată că distincția dintre obiectul juridic generic și obiectul juridic special se întemeiază pe ierarhia și legăturile ce se stabilesc în cadrul sistemului de valori sociale. În acest sistem, valorile sociale ocrotite penal se grupează în jurul valorilor fundamentale, într-un raport de la particular și general, determinând diferențierea obiectului juridic al infracțiunii în obiectul generic și obiectul specific [2, p. 198].

Primul pas pe care trebuie să-l facă in-

terpretul legii penale pentru a elucida obiectul juridic special este identificarea grupului de infracțiuni la care se atribuie fapta săvârșită în conformitate cu sistemul prescris de legiuitor în Partea specială a C.pen. Acest lucru, poate ilustrat prin următorul exemplu. La art. 264 alin. (1) C.pen. este prevăzută răspunderea penală pentru fapta care constă în „încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport, încălcare ce a cauzat din imprudență o vătămare medie a integrității corporale sau a sănătății...”. Se poate observa că semnul care determină gradul de prejudiciabilitate al faptei și întemeiază calificarea ei ca infracțiune îl constituie urmarea prejudiciabilă, adică provocarea unei vătămări medii integrității corporale sau sănătății. În acest mod se creează o aparență greșită că infracțiunea ar avea ca obiect special exclusiv sau principal relațiile sociale privitoare la protejarea sănătății persoanei.

Reieșind din sistemul grupului de infracțiuni la care se atribuie fapta descrisă la art. 264 C.pen., această aparență poate fi ușor combătută. Infracțiunea este descrisă la Capitolul XII din Partea specială a C.pen. intitulat „Infracțiuni în domeniul transporturilor”. Astfel, obiectul juridic generic al acesteia îl formează totalitatea de relații sociale a căror existență și normală desfășurare sunt condiționate de protejarea securității în domeniul transporturilor. Prin urmare, aplicând regula potrivit căreia conținutul obiectului juridic special este reprezentat de relații sociale ce formează o parte integrantă a obiectului juridic generic sau de grup, ajungem la concluzia că infracțiunea prevăzută la art. 264 C.pen., în mod principal, atentează la anumite relații sociale specifice siguranței circulației transporturilor. Pe plan secundar, infracțiunea mai atentează și la relațiile sociale condiționate de protejarea sănătății sau integrității corporale, precum și vieții persoanei.

Cea de a doua regulă este că *valorile și relațiile sociale specifice ale infracțiunii corespund cu scopul normei incriminatoare*. Aplicarea

acestei reguli permite identificarea pe orizontală a conținutului relațiilor sociale ce formează obiectul juridic specific al unei infracțiuni. Potrivit prevederilor art. 2 C.pen., scopul principal al legii penale îl constituie apărarea socială. Prin urmare, fiecărei dintre normele incriminatorii, la care este descrisă o componentă concretă de infracțiune, îi corespunde obiectivul protecției unor valori și relații sociale specifice. Scopul stă la baza raționamentului formulării normei incriminatorii, iar cunoașterea raționamentului permite identificarea grupului specific de relații sociale ce formează obiectul juridic special al infracțiunii. În baza acestei reguli poate fi descris pe orizontală conținutul relațiilor sociale ce formează obiectul juridic special al infracțiunii. Continuând cu exemplul enunțat sus-menționat, putem constata prin incriminarea infracțiunii de încălcare a *regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport* (art. 264 C.pen.), că s-a urmărit protejarea unui segment specific al relațiilor sociale din domeniul siguranței transporturilor, și anume a celui care se referă la circulația transportului auto.

Concluzii. Pentru constatarea scopului normei incriminatorii și prin aceasta a conținutului obiectului juridic special al infracțiunii descrise la norma respectivă, pot fi utilizate mai multe procedee. Alegerea și aplicarea acestora este condiționată de modul de formulare de către legiuitor a normei incriminatorie la care sunt descrise semnele unei componente concrete de infracțiune.

Din categoria acestor procedee fac parte următoarele:

1. *Valorile și relațiile sociale ce pot fi prevăzute chiar în conținutul normei de incriminare.* Deși mai rar, cu titlu de excepție, sunt întâlnite cazuri în care legiuitorul chiar în cuprinsul normei de incriminare prevede relațiile sociale ce formează obiectul protecției penale. De exemplu, în cazul infracțiunii de trădare de patrie, legiuitorul *ad litteram* în textul de lege al art. 337 C.pen. prevede că fapta se comite în „... dauna suveranității, inviolabilității teritoriale sau

a securității de stat și a capacității de apărare a Republicii Moldova...”. Din dispoziția normei reiese că infracțiunea de trădare de patrie are ca obiect juridic special relațiile sociale a căroră existent și normală desfășurare sunt condiționate de protejarea suveranității, inviolabilității teritoriale, securității de stat și capacității de apărare a țării.

2. *Valorile și relațiile ce pot rezulta din natura urmării prejudiciabile descrise în dispoziția normei de incriminare.* Acest procedeu poate fi aplicat în cazul infracțiunilor care au o componentă materială și este bazat pe legătura intrinsecă ce există între obiectul juridic și urmarea prejudiciabilă. De exemplu, moartea biologică a persoanei este urmarea prejudiciabilă a infracțiunii de omor (art. 145 C.pen.), iar vătămările prevăzute expres la art. 151 C.pen. sunt urmările prejudiciabile ce caracterizează infracțiunea de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății. Pe această cale putem constata că obiectul juridic special al infracțiunii de omor îl constituie relațiile sociale ce sunt condiționate de protejarea dreptului la viață al persoanei, iar obiectul juridic special al infracțiunii de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății – relațiile sociale ce sunt condiționate de protejarea integrității corporale și sănătății persoanei. Acest procedeu poate fi aplicat doar atunci când pe verticală există o legătură directă dintre urmarea prejudiciabilă și valorile sau relațiile sociale ce formează obiectul protecției penale a Capitolului din care face parte respectiva infracțiune. În caz contrar, relațiile sociale ce sunt lezate prin respectiva urmare prejudiciabilă vor forma obiectul juridic secundar al infracțiunii. De exemplu, la art. 264 alin. (1) C.pen. urmarea prejudiciabilă constă în vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății pricinuite victimei drept rezultat al încălcării regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport. Relațiile sociale referitoare la protejarea sănătății sau integrității corporale a persoanei nu se înscriu pe verticală în gama relațiilor so-

ciale care formează obiectul generic al infracțiunii descrise la art. 264 alin. (1) C.pen. Prin urmare, relațiile sociale privitoare la protejarea sănătății sau integrității corporale formează obiectul juridic secundar, și nu principal, al infracțiunii descrise la art. 264 alin. (1) C.pen.

3. *Valorile și relațiile sociale ce pot rezulta din natura obiectului material al infracțiunii descrise în dispoziția normei de incriminare.* Acest procedeu poate fi aplicat de regulă în privința calificării infracțiunilor ce au o componentă formală, la care relațiile sociale sunt condiționate de anumite entități materiale. Doar în ipoteza acționării asupra acestor entități materiale pot fi efectiv vătămate sau se poate crea o stare de primejdie pentru relațiile sociale supuse protecției penale. Cel mai elocvent exemplu îl constituie infracțiunile privind traficul de droguri, incriminat la Capitolul VII din Partea specială a C.pen. De exemplu, obiectul material al infracțiunii descrise la art. 217 C.pen. este prevăzut în mod expres atât în titlul articolului, cât și în dispoziția acestuia, fiind reprezentat de „droguri”, „etnobotanice” sau „analogi”. Prin urmare, obiectul juridic special al infracțiunii incriminate la art. 217 C.pen. îl formează relațiile sociale a căroră existență și desfășurare normală sunt condiționate de protejarea sănătății publice, care poate fi grav afectată în cazul traficului ilicit de droguri, etnobotanice și analogi ai acestora. În unele situații obiectul material poate ajuta la stabilirea obiectului juridic special al infracțiunilor, care comportă un caracter omogen. Spre exemplu, reieșind din natura obiectului material se poate constata că obiectul juridic special al infracțiunii de *fabricare sau punere în circulație a semnelor bănești false sau a titlurilor de valoare false* (art. 236 C.pen.) îl constituie relațiile sociale din sistemul financiar-bancar al statului a căror existență și desfășurare normală este condiționată de circulația în condiții de legalitate a semnelor bănești, a valorilor mobiliare de stat sau a altor titluri de valoare.

În cazul infracțiunii de *fabricare sau punere în circulație a cardurilor sau a altor instrumente de plată false* (art. 237 C.pen.), obiectul juridic special îl constituie aceleași relații din sistemul financiar-bancar, însă care sunt condiționate de circulația cardurilor, tichetelor de masă sau a altor instrumente de plată false, care nu reprezintă semne bănești sau titluri de valoare, dar care confirmă, stabilesc sau acordă drepturi sau obligații patrimoniale. Se poate constata că ambele infracțiuni atentează la relații sociale de aceeași natură, însă care sunt condiționate de premise materiale diferite.

4. *Valorile și relațiile sociale ce pot fi deduse din semnificația semantică a termenilor și expresiilor utilizate de către legiuitor la descrierea infracțiunii.* În acest sens, pentru descifrarea conținutului obiectului juridic special al infracțiunii poate fi utilizată metoda gramaticală de interpretare prin care se urmărește tălmăcirea semnificațiilor termenilor și expresiilor utilizate de către legiuitor la descrierea infracțiunii. De multe ori aceste expresii ne pot ajuta să identificăm cercul de relații sociale ce sunt supuse protecției penale. În acest sens, poate fi exemplificată infracțiunea prevăzută de art. 179 C.pen. al R. Moldova la care se prevede răspunderea penală pentru „violarea de domiciliu”.

Chiar din titlul articolului reiese implicit că prin incriminarea faptei legiuitorul a urmărit scopul protejării dreptului la inviolabilitatea de domiciliu ca drept fundamental al persoanei. Prin urmare, obiectul juridic special al infracțiunii este reprezentat de relațiile sociale a căror existență și desfășurare normală sunt condiționate de protejarea dreptului la inviolabilitatea de domiciliu. Această regulă poate fi aplicată pentru determinarea obiectului juridic specific mai multor tipuri de infracțiuni, cum ar fi: încălcarea în drepturi a cetățenilor (art. 176 C.pen.); încălcarea inviolabilității vieții private (art. 177 C.pen.); violarea dreptului la secretul corespondenței (art. 178 C.pen.); încălcarea regulilor de protecție a muncii (art. 183 C.pen.).

Referințe bibliografice:

1. Коржанский Н.И. Объект и предмет уголовно правовой охраны. Москва, 1980.
2. Bulai C., Bulai N. *Manual de drept penal, Partea generală*. Ed. Universul Juridic, București, 2007.
3. Giurgiu N. *Legea penală și infracțiunea. Doctrină. Legislație. Practică judiciară*. Ed. GAMA, Iași, 1993.
4. Hotărârea ChEDO din 28.03.2000, Mahmud Kaya v. Turcia.
5. Hotărârea ChEDO din 19.02.1998, Guerra și alții c. Italiei.
6. Кузнецова Н.Ф. Преступление, состав преступления, диспозиция уголовно-правовой нормы. Вестник МГУ, Серия «Право», 1967, № 57.
7. Кудрявцев В.Н. Объективная сторона преступления. Москва, 1960, p. 143-148; Кудрявцев В.Н., Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступления. Москва, 1972.
8. Botnaru S., Șavga A., Grosu V., Grama M. *Drept penal. Partea generală*, vol.I. Ed. Cartier, Chișinău, 2005.
9. Borodac A. *Manual de drept penal, Partea generală*. Chișinău, Tipografia Centrală, 2005.
10. Bulai C. *Manual de drept penal. Partea generală*. București, All Educațional, 1997.

DESPRE AUTORI

Radion COJOCARU,

*dr., profesor universitar,
director al Școlii doctorale
„Științe penale și drept public”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI
e-mail: radioncojocaruu@gmail.com*

George-Marius ȚICAL,

*dr., profesor universitar,
Universitatea „Andrei Șaguna”,
Constanța, România
e-mail: ticalgeorge@yahoo.com*